SVERIGES RIKSDAG

Kommittémotion L

# Motion till riksdagen 2026/27:2692

**av Hanna Schölander m.fl. (L)**

# Liberal socialpolitik

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om högre ambitioner i äldreomsorgen för ökad trygghet, livskvalitet och självbestämmande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätten att välja sitt eget hemtjänstteam vid omfattande omsorgsbehov och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äldre ska få större möjlighet att själva bestämma när det är dags att flytta till äldreboende och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rätten till färdtjänst så att den enskilde får hjälp hela vägen från dörr till dörr och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kommunernas stöd till anhöriga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa rätt till betald ledighet för att stödja äldre föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredda och utöka sorgepengen för personer som inte kan arbeta när en nära anhörig har avlidit och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa Lex Elsa med krav på utredning av missförhållanden i äldreomsorgen och hemtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa behovsbostäder för människor som lever i utsatthet, har svag ekonomi eller snabbt behöver en bostad efter en separation och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet för att förhindra vräkningar av barnfamiljer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tak-över-huvudet-garanti mot hemlöshet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa fler bostäder för den som flyr våld i nära relation och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa frivillig dödshjälp i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för fysisk aktivitet som inkluderar alla, oavsett ålder och funktionsvariation, och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda unga från snusets skadeverkningar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjligheter till sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt vaccinationsregister och tillkännager detta för regeringen.

# Motivering

Livet blir inte alltid som vi har tänkt oss. Sjukdomar, psykisk ohälsa, funktionsnedsättning eller social utsatthet kan drabba vem som helst, när som helst. Då måste samhället finnas där. Socialpolitik handlar om att ge människor stöd när de behöver det men också om att skapa förutsättningar för självständighet, delaktighet och makt över det egna livet.

Frihet förutsätter trygghet. Därför är socialpolitiken så viktig. Liberalernas socialpolitik utgår ifrån att människor ska mötas med höga förväntningar, respekt och

tillit till den egna förmågan. Samhället ska inte ta över mer än nödvändigt, men det ska heller aldrig dra sig undan när en människa behöver stöd som mest.

**Frihet och självbestämmande genom hela livet**

Att bli äldre ska inte innebära att man förlorar rätten att bestämma över sin egen vardag. Ändå är det alltför vanligt att äldre människors liv anpassas efter omsorgens scheman, rutiner och organisatoriska begränsningar.

Liberalerna vill se betydligt högre ambitioner i äldreomsorgen. Det ska inte räcka att människor får mat, mediciner och hjälp med den personliga omsorgen. Även den som behöver omfattande stöd ska ha möjlighet att leva ett innehållsrikt liv, komma ut i den friska luften, träffa andra och fortsätta göra sådant som ger vardagen mening. Livskvalitet måste vara en självklar del av äldreomsorgens uppdrag.

I regeringsställning har Liberalerna drivit igenom att en utredning ska titta på hur det kan bli enklare för äldre att välja bort personal i äldreomsorgen. Den som behöver mycket hemtjänst ska vidare kunna handplocka sitt team. Det skapar bättre förutsättningar för kontinuitet, trygghet och personliga relationer. Att slippa att ständigt möta nya ansikten är särskilt viktigt när man är beroende av andra för att klara vardagen.

Äldre ska också få större möjlighet att själva avgöra när det är dags att flytta till äldreboende. Självbestämmandet gäller även de mindre besluten i vardagen. Den som har levt ett helt liv ska inte behöva få sin tillvaro detaljstyrd bara för att hen behöver omsorg. Möjligheten att välja sina aktiviteter, träffa människor och leva efter egna vanor ska värnas. Det gäller också möjligheten att exempelvis ta ett glas vin på äldreboendet eller vid en social träffpunkt.

Och färdtjänsten ska vara en frihet i vardagen, inte begränsas av stelbenta regler. För den som har svårt att förflytta sig kan möjligheten att resa vara avgörande för att kunna handla mat, träffa vänner och fortsätta delta i samhällslivet. Därför vill Liberalerna att färdtjänsten ska fungera hela vägen från dörr till dörr, med den hjälp som den enskilde behöver. Ingen ska lämnas ensam utanför sin bostad eller vid en destination om personen inte kan ta sig vidare på egen hand. Den som har varit och handlat ska också kunna få hjälp med sina matkassar, utan att mötas av orimliga begränsningar eller nekas hjälp på grund av sitt bagage. Färdtjänsten måste utgå från människors behov, inte från administrativa regler som begränsar deras självständighet.

**Anhöriga ska få vara anhöriga**

När välfärden inte räcker till faller ett stort ansvar ofta på en partner, ett barn eller en annan närstående. Nästan var femte vuxen vårdar eller stöttar en närstående. Det är ett ansvar som ofta är svårt att förena med heltidsarbete och familjeliv. Anhöriga riskerar att hamna i en situation där de förväntas kompensera för brister i välfärden, samtidigt som deras egna behov kommer i andra hand.

Att hjälpa någon man älskar ska bygga på frivillighet, inte på att samhällets stöd saknas.

Under den gångna mandatperioden har stödet till anhöriga förstärkts kraftigt, till exempel genom införandet av fast omsorgskontakt och bättre stöd för anhöriga som är barn. Liberalerna vill fortsätta det arbetet och stärka kommunernas möjligheter att erbjuda information, vägledning och avlastning. Hjälpen behöver vara lätt att hitta och anpassad efter både den närstående och den anhöriges situation.

Vi vill också införa en rätt till betald ledighet för att hjälpa äldre föräldrar, på liknande sätt som när föräldrar är hemma för vård av barn. Den som behöver följa sin mamma eller pappa till ett läkarbesök ska inte behöva välja mellan att ta hand om sin förälder och att få ekonomin att gå ihop.

När en närstående går bort kan sorgen dessutom göra det svårt att omedelbart återvända till arbetet. Därför vill Liberalerna bredda och utöka sorgepengen så att fler får ekonomisk trygghet under en av livets svåraste perioder.

**Trygghet för den som är beroende av andra**

Den som behöver hemtjänst eller bor på äldreboende ska kunna behålla sitt självbestämmande och sin valfrihet, och känna sig trygg med både personalen och den omsorg som ges. Eftersom den som tar emot omsorg ofta befinner sig i en beroendeställning är det särskilt viktigt att den enskildes önskemål respekteras och att det finns en trygghet och tillit till de människor som ger stöd och omsorg, inte minst i det egna hemmet.

Övergrepp, försummelser och andra allvarliga missförhållanden inom äldreomsorgen måste alltid tas på största allvar. Den som drabbas ska kunna lita på att det som hänt blir ordentligt utrett, att ansvar kan utkrävas och att verksamheten vidtar åtgärder för att förhindra att det händer igen. Övergrepp mot människor i beroendeställning får aldrig sopas under mattan.

Därför vill Liberalerna införa Lex Elsa. Om någon berättar om missförhållanden inom äldreomsorgen eller hemtjänsten ska dessa utredas omedelbart, utan dröjsmål och med en grundläggande tillit till den äldre människan. Den som berättar om brister ska

bli lyssnad på och tagen på allvar. Misstänkta brott ska polisanmälas, precis som inom skolan. Utredningarna ska vara grundliga och rättssäkra, samtidigt som anhörigas möjligheter till insyn och tryggheten för den som vågar uppmärksamma missförhållanden värnas.

Äldreomsorgen ska präglas av respekt för individen.

**Ett skyddsnät för frihet**

Ett eget hem är mer än tak över huvudet. Det ger trygghet, privatliv och friheten att forma sitt eget liv. Med en stabil bostad blir det lättare att arbeta, fullfölja studier, ta ansvar för familjen och skapa ordning och framtidstro.

Ändå finns människor som har mycket svårt att ta sig in på bostadsmarknaden. Den som saknar en lång kötid, har svag ekonomi eller snabbt behöver lämna en ohållbar boendesituation kan mötas av stängda dörrar. För den som behöver en bostad omedelbart hjälper det föga att lösningen finns flera år framåt i en bostadskö.

Liberalerna vill därför införa behovsbostäder. Det innebär att en andel vanliga lägenheter ska kunna förmedlas utifrån sociala behov i stället för enbart kötid. Det kan ge människor som lever i utsatthet, har svag ekonomi eller snabbt behöver ett nytt hem efter en separation bättre möjligheter att få en bostad.

Behovsbostäder ska inte innebära att människor i utsatthet samlas i särskilda bostadsområden. Tvärtom är utgångspunkten att det ska handla om vanliga bostäder, integrerade i det ordinarie bostadsbeståndet. Social utsatthet ska inte behöva leda till ytterligare segregation.

En fungerande bostadspolitik måste ge fler möjlighet att stå på egna ben. När människor får ett tryggt hem förbättras också möjligheterna att arbeta, studera och skapa en stabil vardag.

**Ingen ska lämnas utan tak över huvudet**

Hemlöshet är en av de mest påtagliga formerna av ofrihet. Liberalerna vill därför införa en tak-över-huvudet-garanti. Ingen människa ska behöva stå helt utan möjlighet till nattlogi. Samtidigt får akut hjälp aldrig bli den enda lösningen. Den som lever i hemlöshet behöver också kunna få stöd för att skapa en mer långsiktig och stabil boendesituation.

Arbetet mot hemlöshet måste därför kombinera omedelbar trygghet med insatser som gör det möjligt för människor att komma vidare. Ett tryggt boende är ofta en förutsättning för att andra stödinsatser ska få verklig effekt.

**Ett tryggt hem för den som lämnar våld**

För den som utsätts för våld i en nära relation kan beslutet att lämna vara förenat med stora risker och svåra praktiska hinder. Bristen på en trygg bostad får aldrig vara det som tvingar en människa att stanna kvar hos en våldsutövare.

Liberalerna vill därför skapa fler bostäder för människor som flyr våld i nära relationer. Den som har tagit steget att lämna måste få möjlighet att bygga upp en trygg och självständig tillvaro. Det gäller också barn som har levt med våld eller hot i hemmet.

Ett skyddat boende kan vara avgörande i den akuta situationen, men det behövs också vägar vidare till ett långsiktigt hem. Utan den möjligheten riskerar människor att fastna i tillfälliga lösningar eller tvingas tillbaka till en farlig miljö.

**Rätten till självbestämmande vid livets slut**

Människans rätt att bestämma över sitt eget liv är en grundläggande liberal princip. Den rätten måste värnas även när livet närmar sig sitt slut. För den som lever med en obotlig sjukdom och svårt lidande kan frågan om frivillig dödshjälp handla om möjligheten att behålla makten över sitt eget liv och sin egen kropp.

Liberalerna vill därför utreda möjligheten att införa frivillig dödshjälp i Sverige. Ett sådant regelverk måste omgärdas av mycket höga krav på rättssäkerhet. Det ska vara säkerställt att personen är beslutskapabel och att önskemålet är frivilligt, väl övervägt och fritt från påtryckningar. Ingen ska känna sig tvingad att välja dödshjälp på grund av bristande vård, ekonomiska omständigheter eller en känsla av att vara en belastning för andra.

Frivillig dödshjälp är en svår fråga som kräver noggranna överväganden. Men att frågan är svår får inte innebära att individens vilja lämnas utan betydelse. Även i livets slutskede måste människans värdighet och självbestämmande stå i centrum.

**Övervikt och fysisk inaktivitet ett hot mot hälsan**

Andelen personer i Sverige som är överviktiga eller lider av obesitas har ökat. Vart femte barn i Sverige lider av övervikt. Fysisk aktivitet är viktigt hela livet, i arbetslivet, skolan, för personer med både fysiska och psykiska funktionshinder såväl som för årsrika personer. Vikten av regelbunden fysisk aktivitet är väl belagd och kan många gånger ersätta dyra läkemedels-behandlingar, operationer och långa sjukskrivningar. Fysisk aktivitet kan förskrivas på recept, så kallad FaR. Idag har regionerna olika policyer för FaR vilket skapar ojämlik-het i landet. FaR förskrivs i huvudsak via rehabenheter eller i primärvården. Äldreomsorgen och hemtjänsten behöver också

inkluderas i FaR. FaR innebär att personen som behöver hjälp får en lista och olika valmöjligheter av verksamheter som har kvalificerat sig för att vara FaR-mottagare.

Ofta får personen ”pröva på” möjligheter samt ett något reducerat pris, till exempel på ett gym eller dans. Verksamheter som kvalificerar sig att vara FaR-mottagare har genomgått en särskild utbildning samt får regelbunden uppdatering. FaR-strategierna är olika för olika regioner i landet. Det finns regioner som inte tilläm-par FaR trots väl underbyggd evidens. En nationell strategi för fysisk aktivitet som inkluderar alla, oavsett ålder och funktion, är viktigt. Det behövs uppföljning av hur den möjligheten används och vilka eventuella hinder som ligger i vägen för dess genomförande.

**Tobak**

Barn och unga ska skyddas från att utveckla ett beroende av tobak och nikotin. För Liberalerna handlar det förebyggande folkhälsoarbetet om att värna människors hälsa genom kunskap, tydliga åldersgränser och respekt för individens självbestämmande. Det är särskilt viktigt att förhindra att barn och unga börjar använda beroendeframkallande produkter, såsom tobaksfritt snus och e-cigaretter (vapes). Användningen av vitt snus bland unga, framför allt unga kvinnor, är en oroande utveckling.

Nyrekryteringen ska hållas tillbaka genom information, punktskatter och förbud mot tobaksreklam – även i sociala medier, där unga befinner sig. Att se till att unga undviker att göra tobaksdebut från första början är ett viktigt steg för framtidens folkhälsa. Ett stort ansvar ligger på att åldersgränser noggrant upprätthålls, så att barn och unga inte ges tillgång till tobaks- och nikotinprodukter.

Att snusandet ökar bland unga är ett problem. Även tobaksfritt nikotinsnus (vitt snus) är mycket beroendeframkallande, liksom e-cigaretter som innehåller nikotin. Samtidigt värnar Liberalerna vuxna människors rätt att fatta egna beslut. Därför anser vi att smaksatta nikotinprodukter, både vitt snus och e-cigaretter, ska vara tillåtna för personer över 18 år, men inte få säljas till minderåriga.

Liberalerna står bakom en 18-årsgräns vid försäljning och ett aktivt arbete i skolan för att skydda unga mot beroenden. På EU-nivå vill vi framför allt förstärka det förebyggande arbetet.

**Sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling måste göras tillgängligt i hela landet**

Den som överdoserat heroin och andra opioider – den typ av droger som skördar flest offer i Sverige – behöver snabbt få motmedel, till exempel naloxon. I dag finns det dock inte där överdoser sker utan i ambulanser och hos akutsjukvården. Läkemedel som kan

häva en överdos behöver finnas tillgängliga där och när de behövs, till exempel bland poliser och fältassistenter. Sverige ska ha en missbruksvård som ligger i framkant, är human och ger resultat, därför är Liberalerna positiva till pilotprojekt med brukarrum.

**Nationellt vaccinationsregister**

En livslång överblick över egna och anhörigas/barns vaccinationer kan vara svårt för individen. Ett nationellt vaccinationsregister behöver skapas där vi alla kan logga in säkert och kontrollera vårt vaccinationsskydd och se vad som behöver kompletteras. Ett sådant register skulle kunna vara en del i Mina sidor på 1177 som följer med hela livet. Ett vaccinationsregister kan tillsammans med läkemedelsbiverkningsrapporteringen underlätta bedömning av eventuella biverkningar av vacciner. Ett vaccinationsregister kan snabbt se hur väl ett vaccin når nationell täckningsgrad. Ett vaccinationsregister bör därför inrättas.

*Hanna Schölander (L)*

*Lina Nordquist (L)*

*Pär Gustafsson (L)*

*Roger Haddad (L)*

*Joar Forssell (L)*

*Camilla Mårtensen (L)*